

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta, valiokunnan asiantuntijakuuleminen 13.3.2026

HE 149/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Asiantuntijalausunnossani keskityn esityksen niihin kohtiin, jotka lastensuojelun järjestämisen ja toteuttamisen kannalta ovat näkemykseni mukaan merkittäviä. Lausunto pohjautuu THL:n aiempiin lausuntoihin (sosiaali- ja terveysministeriölle 16.6.2025, sosiaali- ja terveysvaliokunnalle 14.11.2025, lakivaliokunnalle 25.11.2025).

Pidän esitystä hyvin lähtökohtaisesti hyvin valmisteltuna. On tärkeää, että eri näkökulmia on haluttu kuulla runsaasti, ja lapsen oikeutta erityiseen suojeluun halutaan korostaa.

Esitys sisältää useita ehdotuksia lastensuojelulain muutoksiksi. Selkeä lainsäädäntö on edellytys laadukkaalle lastensuojelulle. Lastensuojelulakia soveltavat työssään ammattilaiset, joilla ei lähtökohtaisesti ole juridiiikan koulutusta. Näin ollen lainsäädännön on oltava täsmällinen ja tarkkarajainen sekä jätettävä mahdollisimman vähän tulkinnan varaa erityisesti silloin, kun kyseessä ovat lapsen perusoikeuksiin mittavasti puuttuvat toimenpiteet. Sosiaalityöntekijän sekä muiden lakia toimeenpanevien tahojen tulee lakia soveltaessaan ymmärtää, mitä pykälässä tai sen perusteluissa on tarkoitettu ja tavoiteltu.

Kasvatuksen ja rajoitusten välisen rajan selkiyttäminen on koettu pitkään sijaishuollon kentällä epäselvä ja toiveita selkiyttämiseksi on ollut. Lainsäädäntö ei kuitenkaan voi poistaa kaikkia tilanteita, joita lapsen kasvatuksessa tulee vastaan. Pidän erittäin tärkeänä, että esitykseen oli lisätty se, että ”hoito, kasvatusta, valvonta ja huolenpito eivät saa olla lasta alistavia tai muulla tavoin hänen ihmisarvoaan loukkaavia”. Esitetyt muutokset sisältävät (4 a § - 4 c §) hyvien elementtien lisäksi riskejä sille, että kasvatuksellisia rajoja voisi käyttää ylivoimaisesti huomioimatta lapsen kokonaistilannetta tai ikä- ja kehitystasoa erityisesti silloin, jos lakia soveltavalla ei ole riittävää tuntemusta perusteluissa kuvattuihin asioihin. Kannatan, että ”sosiaalityöntekijän tulee 30 §:ssä tarkoitettua asiakassuunnitelmaa laatiessaan keskustella lapsen kasvatuksen menettelytavoista”. Ehdotan, että keskustelun lisäksi sosiaalityöntekijää veloitetaan kirjaamaan keskustelussa sovitut asiat selkeästi asiakassuunnitelmaan, jolloin niiden jälkikäteinen tarkastelu ja niihin palaaminen mahdollistuu.

Kannatan THL:n aiemmin tekemää ehdotusta siitä, ettei lapsen fyysiseen koskemattomuuteen puuttumisen kynnystä ole syytä madaltaa ilman tarkentavaa sääntelyä. Kuten THL:n aiemmassa lausunnossa todetaan, ehdotetussa 4 a §:n 2 momentissa mainitaan välttämättömyys. Tätä olisi syytä täsmentää riittävillä esimerkeillä.

Yhdyn lisäksi THL:n lausunnossa todettuun rahavarojen poisottamiseen liittyvään huoleen siitä, ettei lapselle jäisi lainkaan käyttövaroja henkilökohtaiseen käyttöönsä. Esityksen perusteluissa on mainittu, että lapselta voitaisiin poistaa ”sosioekonomiseen asemaan nähden suuri omaisuus, kuten merkivaatteet”. Tilanteissa on vaara tulkinnanvaraisuudelle ja ylilyönneille, mikäli sijaishuollossa olevien lasten vaatekannasta aletaan arvioimaan ja arvottamaan.

Esityksessä todetaan, että päätöksen tekee perhehoidossa olevan lapsen kohdalla lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija. Päätös tai sen kumoaminen tehdään näin ollen aina jälkikäteen. Ehdotan, että perhehoitajaa veloitettaisiin tällöin dokumentoimaan tilanteet riittävällä laajuudella.

Tärkeää on, että eri valvonnan muotoja ulotetaan riittävästi myös toimeksiantosuhteiseen perhehoitoon sekä kokonaisuudessaan huolelliseen järjestäjän omavalvontaan ja viranomaisvalvontaan. Lapsikohtaiseen valvontaan tulee varata riittävästi mahdollisuuksia ja huolehtia, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on tosiasiallinen mahdollisuus tavata lasta riittävän usein sekä kertoa lapselle tarvittaessa myös eri oikeusturvakeinoista.

Erityisen huolenpidon jaksoon ehdotettujen muutosten osalta kannatan jaksojen pidentämisen mahdollisuutta. Näen riskin siinä, että esitys mahdollistaisi irtisanoa lapsen aiemman sijaishuoltopaikan jakson ajaksi. Mikäli asiasta katsotaan tarpeelliseksi säätää laissa, tulisi korostaa perusteluja lapsen edun näkökulmasta sekä velvoittaa kirjaamaan irtisanomisen perusteet. Myös ehdotus siitä, ettei psykologin lausunto olisi edellytyksenä jaksolle voi johtaa siihen, että lausuntoja jätetään säännönmukaisesti pois. Pidän tärkeänä riittävää terveydenhuollon arviota erityisen huolenpidon jakson osalta, jotta mahdolliset vakavat mielenterveysongelmat tai niiden ensioireet voidaan sulkea pois ja lapsi saisi tarvitsemansa hoidon ja tuen.

Suljetun kuntouttavan laitospalvelun osalta pidän tärkeänä huomioida palvelun kuntouttavan elementin ja sen toteuttamisen. Huolellisesti suunnitellulle, toimeenpannulle ja riittävästi valvottuna palvelulle on tarve pienelle joukolla lapsia. Henkilöstörakenne ja osaaminen tulee määritellä tarkasti, jotta sen omavalvonta ja valvonta mahdollistuvat riittävällä tavalla. Sääntelyssä tulisi korostaa lapsikohtaista arviointia ja harkintaa koko palvelun keston ajan sekä huolehtia tarkkarajaisesta päätöksentekoprosessin kuvaamisesta.

Palvelun suljettu luonne voi lisätä lapsen vaikeuksia kiinnittyä muuhun yhteiskuntaan, joten sen vuoksi pidän tärkeänä huolehtia palvelun aikaisesta yhteydenpidosta läheisten kanssa sekä mahdollistaa myös uusien ihmissuhteiden luomisen osana kuntoutusta. Siirtymävaiheen tuesta sekä harjoittelusta on huolehdittava riittävästi sekä toiseen

sijaishuoltopaikkaan siirtyvän lapsen että itsenäistyvän nuoren kohdalla. Palvelun tulisi olla poikkeuksetta tarkoitettu ainoastaan 12-vuotiaille ja sitä vanhemmille lapsille.

Pidän kannatettavana, että lastensuojelulain 11. luku olisi määritelty *lapsen erityistä suojelua turvaaviksi rajoituksiksi*. Sääntelyn tulee mahdollistaa lapsen turvaaminen ja turvaan saaminen esimerkiksi luvattomien poissaolojen tilanteissa. *Lapsen kiinniotosta ja luvatta poistuneen lapsen etsinnästä ja palauttamisesta* (69 a §-69 b §) on tarpeellista. On kriittisen tärkeää, että viranomaisten yhteistyö toimii ja jokaisella velvoitetulla taholla on riittävä osaaminen ottaa lapsi kiinni tai palauttaa sijaishuoltopaikkaan (69 e §).

Kiinnipitoa lapsen luvatta poistumisen estämiseksi (68 a §) tulisi tarkentaa huomioiden, ettei lapsella välttämättä ole rajoitettua liikkumisvapautta. Näin ollen esityksessä tulisi tarkentaa, millaisissa tilanteissa poistuminen on vahingollista tulkinnanvaraisuuksien välttämiseksi. *Yhteydenpidon rajoittaminen yksilöimättömiin henkilöihin* (62 § ja 63 §) - rajoituksen käyttö voi johtaa siihen, että lapsi ei pysty solmimaan uusia ihmissuhteita, jotka voisivat joskus olla nimenomaan yhteiskuntaan kiinnittymisen edellytys ja tukea myönteistä kehitystä.

Lopuksi

Lain hyväksymisestä muutosten voimaantuloon tulee varata riittävä aika huolelliseen valmistautumiseen, viranomaisten ja ammattilaisten perehtymiseen sekä toimeenpanon tukemiseen. Myös valvonnan tehokkuus ja valmistautuminen sekä lapsikohtaisessa valvonnassa, oma­valvonnassa että järjestämisen valvonnassa tulee huomioida, suunnitella ja resursoida riittävästi. On huomioitava, ettei perhehoitajilta ei edellytetä ammatillista koulutusta ja kokemusta, ja olisi tärkeä varautua erityisesti heidän perehdyttämiseensä.

Lastensuojelun tietopohja on pirstaleinen. Kuitenkin tutkimustietoa on olemassa esimerkiksi sijaishuollon pysyvyyteen tai suljettuihin laitospalveluihin liittyen ja onkin tärkeää, että esitetyt muutokset sekä lastensuojelun kokonaisuudistus tehdään viimeisimpään tutkimustietoon pohjaten. Esityksessä esitettyjen uudistusten vaikutuksia tulisi seurata ja arvioida tiiviisti.

Useita kertoja muutetun lastensuojelulain uudistus kokonaisuutena on tarpeen. Lastensuojelulain kokonaisuudistus ei voi tarkastella ainoastaan lastensuojelun korjaavimpia ja viimesijaisia toimenpiteitä, vaan tarkastelussa tulee olla lastensuojelu ja palvelujärjestelmä kokonaisuudessaan siten, että lapset perheineen saavat tukea haastavissa tilanteissa mahdollisimman varhain.